

Hodnocení bakalářské práce

Lukáš ZDRAŽIL

Slavníkovci a 3D model jejich sídla

Bakalářská práce má specifický charakter. Kromě Úvodu (s. 9-10), Závěru (s. 61) a Seznamu pramenů a literatury (s. 62-65) se skládá se ze dvou na sobě závislých, ale technickým provedením zcela odlišných částí. První část (s. 9-35) je historická práce zabývající se rodem Slavníkovců v raně středověkých českých dějinách. Druhá část (s. 36-59-60) je praktická – jejím cílem je provedení rekonstrukce slavníkovského sídla v Libici na základě 3D modelování a rozbor IT prostředků, kterými byl tento model prováděn a zachycení jednotlivých etap postupu modelování. Na závěrečných stranách této části (59-60) je zobrazení již hotového modelu.

V Úvodu (s 9-10) autor uvádí, že si téma Slavníkovci vybral jako jednu ze složitých otázek raně středověkých českých dějin, jejíž řešení opírající se jen o velmi skromné a nejednoznačné prameny - Kosmovu kroniku a Vojtěšské legendy, prošlo značnými názorovými změnami. *Původní tvrzení, že šlo o kmenová knížata kmene Charvatů, jejichž knížectví bylo údajně v severovýchodních Čechách, vnesli do historické literatury v 19. století badatelé Hermenegild Jireček a Němec Johann Loserth.* Jejich vyvrážděním Libici pak bylo chápáno jako vyvrcholení boj mezi údajnými českými kmeny a rozhodlo o definitivním vítězství kmene Čechů v čele s rodem Přemyslovců. *Správně autor uvádí, že tuto myšlenku z českých historiků převzal např. František Palacký a Rudolf Turek.* Ale nemohu přijmout již to, že autor dílo Palackého a ještě ne se zcela přesným názvem, zřejmě podle roku vydání, které autor použil, zařadil do roku 1973. Tak zcela unikl základní fakt, že to byl již v 2. polovině 19. století hlavně Palacký, který tuto teorii o Slavníkovcích jako kmenových knížatech vnesl do české historiografie. I u dalšího představitele této koncepce Turka zde autor neuvádí jeho základní vědecké dílo *Čechy na úsvitě dějin* z roku 1963, ale některé více populární práce. Pak jsou v úvodu již jen zmiňování další autoři, kteří tuto koncepci postupně opouštějí, ale bez bližší charakteristiky. Na tradičním knížecím a kmenovém výkladu dějin Slavníkovců je zřejmě založena i expozice v Paměti síni Slavníkovců v Libici (usuzuji tak z návštěvy tohoto místa, která se však uskutečnila již dříve) a cílem práce autora se Slavníkovskou tematikou je vytvořit podmínky k modernizaci a aktualizaci expozice této síně.

Dále autor v úvodu naznačuje strukturu práce, kterou chce Slavníkovskou problematiku přiblížit a zdůrazňuje význam oné praktické části práce založené na oblasti moderních

informačních technologií – modelování 3D, která vytvořením modelu libického Slavníkovského sídla pro tuto Pamětní síň má přispět k zatraktivnění její expozice.

Historická část práce začíná kapitolou *Vývoj historické literatury*, (s. 11-13), která je v podstatě doplněním a rozvedením některých údajů z úvodu. Hlavní myšlenky nejnovější literatury opouštějí kmenovou teorii ve výkladu nejstarších českých dějin a předpokládají v Čechách přítomnost jediného kmene označovaného v evropských kronikách jako Boemi a různými odvozeninami od tohoto slova, jehož příslušníci se po příchodu do Čech usídlili v různých geograficky oddělených oblastech (nešlo tedy o různé kmeny) a s vytvořením státu se tyto roztržité části opět spojily. Proto Slavníkovci nemohli být kmenovými knížaty Slavníka označil jako knížete-dux jen Kosmas, v soudobých pramenech – legendách tento titul není nikdy použit. Též existence kmene Charvátu na severovýchodě Čech v listině potvrzené císařem Jindřichem IV. roku 1086 (někdy označovaná jako zakládací listina pražského biskupství), jejímiž kmenovými knížaty měli Slavníkovci být, je velmi problematická. Totéž platí i o dalších oblastech kam se měla moc Slavníkovců rozšiřovat (Zlíčsko, jižní Čechy). Představa rozsáhlého území ovládaného Slavníkovci (východní polovina Čech) jak ji vylíčil Kosmas, je podle dnešních historických názorů, jen kronikářovou fikcí, aby dokázal význam rodu svatého Vojtěcha, který se za Kosmova života začal zařazovat mezi české zemské patrony. Archeologové potvrzují (např. Jiří Sláma), že část těch podle Kosmy Slavníkovských území nebyla v 2. polovině 10. století ještě vůbec osídlena. Za slabší stránku této kapitoly považují příliš stručný poznámkový aparát (pouze 3 poznámky), který by byl důležitý pro potvrzování uváděných závěrů.

Další kapitola je nazvána *Slavník a jeho vztah ke knížecímu stolci* (s. 14-16)

Jestliže moderní historické bádání odmítlo teorii Slavníkovců jako charvatských kmenových knížat, vytvořilo nové pojetí úlohy Slavníkovců v raně středověkých dějinách. Podle těchto názorů byli Slavníkovci mocným rodem, možná spřízněným s Přemyslovci. S panovnickým rodem žili v míru a spolupráci. To podle těchto názorů vyjadřoval Kosmův výrok kladený k roku 981, že Slavník pokud žil, šťastně žil. Snad příslušníci rodu zastávali různé úřady v Přemyslovském státě a hlavně se podíleli na správě území na východ od středních Čech, kam se moc Přemyslovců v 2. polovině 10. století rozšiřovala. Proto se jejich sídlem stala původně asi knížecí Libice (nešlo tedy o nějaké starší rodové sídlo) u důležitých komunikací směřujících na Moravu a v oblasti, kde se dobývalo i stříbro. Dále si autor všímá synů Slavníkových – měl jich celkem 6 manželských a nemanželského Radima. 4 zavraždění na Libici jsou známi jen jmény, pátý Soběslav se snad dostal do konfliktu s Boleslavem II, neboť začal razit mince, čímž zřejmě porušoval panovníkův regál, a na mincích používal titulu

dux (doloženo numizmatiky), což se rovněž dotýkalo postavení panovníka. Zde asi začalo narušení spolupráce Slavníkovců s panovníkem. Další dva Vojtěch a Radim se věnovali církevní dráze. K s. 15 této kapitoly, mám zásadní připomínku. Tam zobrazená mapa má nějakého autora a uložení, nestačí uvést foto Zdražil, je nutno uvést, kde je originál mapy a kdo je jejím autorem.

Další 3. kapitole nazvaná *Slavníkův nejznámější syn sv. Vojtěch* (s. 17- 24). Je samozřejmé, že nejznámějšímu příslušníku rodu Slavníkovců autor věnoval velmi rozsáhlou kapitolu, ale některé její části vzhledem k tématu práce nepovažuji za závazné. Za nejdůležitější otázku řešenou v této kapitole považuji problematiku vztahu Vojtěcha a knížete Boleslava II. Počátek Vojtěchovy církevní kariéry je odrazem dobrých vztahů mezi Slavníkovci a knížetem, když Vojtěch v roce 982 je zvolen jistě za podpory knížete za pražského biskupa. Přispěl k tomu samozřejmě fakt, že Vojtěch patřil po mnohaletém pobytu na význačné škole v Magdeburku k nejvzdělanějším církevním osobnostem, takže jeho výběr za druhého pražského biskupa byl jistě na místě. Ovšem je také faktem, že za tehdejších poměrů bez podpory, případně proti vůli vládnoucího knížete, by biskupský úřad nemohl nikdy získat. Vojtěch zřejmě usiloval i o to, aby se Praha stala centrem slovanského středoevropského arcibiskupství, což mělo povznést význam českého státu. Názor, že Boleslavovi II. šlo o to, zaměřit Vojtěcha na církevní dráhu, aby neusiloval o kariéru politickou, je pouhou nepotvrzenou domněnkou. Vojtěch ovlivněný pobytem v Magdeburku, a pobytem v Itálii v roce 983 při přejímání biskupských insignií od císaře, ale i některými novými ideovými proudy v církvi (např. clunyské hnutí) začal po návratu z Itálie v roce 983 vyžadovat od panovníka a příslušníků vládnoucí vrstvy přísné dodržování zásad křesťanské církve (zákaz ženění kněží, zákaz množenství, obchod s otroky -nikoli jako takový, ale šlo mu hlavně o zákaz prodeje křesťanských otroků do pohanských zemí, který však byl význačným zdrojem panovníkových zisků). Tyto nekompromisní požadavky spjaté s Vojtěchovým křesťanským přesvědčením, začaly vyvolávat napětí a konflikty mezi biskupem na jedné straně a panovníkem a velmoži na straně druhé. Vojtěch tyto rozpory nakonec řešil v roce 988 odchodem z diecéze do Itálie, kde se stal nakonec mnichem v římském klášteře na Aventinu. V roce 992 na nátlak mohučského arcibiskupa se vrátil do Čech, ale napětí mezi ním panovníkem a velmoži trvalo dále. Rozpory vyvrcholili na jaře v roce 995, kdy jeden z velmožů (zda to byl příslušník rodu Vršovců, jak bývá uváděno v pozdější literatuře, není soudobými prameny doloženo) porušil církevní právo na asyl v kostele a před zraky biskupa před kostelem sv. Jiří na Pražském hradě zavraždil svoji nevěrnou manželku, kterou násilím vyvlékl z kostela, kde hledala ochranu. Tím spory

biskupa s vládnoucí vrstvami vyvrcholily a Vojtěch účastníky této akce dal do klatby. Ti mu slíbili pomstu na jeho bratrech. Vojtěch na základě tohoto incidentu se rozhodl definitivně z Čech odejít, aby nakonec našel 997 mučednickou smrt při šíření křesťanství v Prusku. Z těchto událostí vyplývá, že za biskupa Vojtěcha původní přátelské soužití Slavníkovců a knížete skončilo, neboť Boleslav II. zřejmě idealistické křesťanské názory Vojtěchovy příliš nepodporoval.

V této rozsáhlé kapitole považují některé údaje z Vojtěchova života nesouvisejí s problematikou konfliktu biskupa a knížete za nadbytečné (např. některé podrobnosti z Vojtěchova mládí nebo rozsáhlou citaci Kosmy (jedna a půl stránky) o přenesení Vojtěchových ostatků z Hnězdna do Prahy při vojenské výpravě v roce 1039).

Z hlediska zachycení události na Libici je nejdůležitější 4. kapitola *Pád slavkovského sídla* (s. 25-29). V úvodu kapitoly se autor přiklání k názoru většiny současných badatelů, že k událostem došlo v roce 995 a odmítá datování některých starších badatelů do roku 996. Pokud jde o vlastní průběh útoku na Libici autor zdůrazňuje, že kníže Boleslava II. zaručil bezpečnost Libice v době nepřítomnosti Slavníkovce Soběslava, který byl v té době na válečné výpravě s císařem Ottou III. Libici přepadli na svátek sv. Václava velmoži, zřejmě ti, které dal biskup Vojtěch do klatby po porušení práva asyly v kostele sv. Jiří na Pražském hradě. Ti vylákali Slavníkovce z kostela slibem volnosti, ale pak je povraždili. Autor zdůrazňuje v souladu s prameny, že tento slib svobodného odchodu z kostela nedal kníže Boleslav II., který se útoku na Libici neúčastnil ale někdo z útočících velmožů, který je označen v legendě jako „senior“. Autor zdůrazňuje i pod vlivem pramenů, že při boji o Libici šlo o dva různé sliby. Slib o neútočení na Libici, který dal panovník Soběslavovi a nemohl ho zřejmě splnit pro onemocnění, které zabránilo, aby proti útoku na Libici zasáhl a slib o svobodném opuštění libického kostela, který dal někdo z útočníků, v pramenech nejmenovaný. Tento slib byl povražděním Slavníkovců porušen. Správně autor ukazuje, že nejstarší prameny (zvláště legenda Bruna z Querfurtu a Kosmas) odmítají zodpovědnost knížete Boleslava II. za libické události a rovněž jejich aktéry označují obecně jako velmoži. Názor, že Libici přepadli Vršovci těmito nejstaršími prameny není doloženo, tento názor se objevuje až v pozdější české tradici. Jako samozřejmost ho přijímá např. Palacký.

Tuto kapitolu doplňuje autor vyobrazením útoku na Libici (s. 29), ale opět neuvádí zdroj, to, že ilustraci fotografoval, není dostatečný doklad jejího původu.

V 5. kapitole se autor kriticky rozborem různých názorů zabývá rozsahem panství Slavníkovců. (s. 30- 35)

Jeho rozsah – téměř celá východní polovina Čech vnesl do historického bádání Kosmas a jak již bylo výše v posudku uvedeno, chtěl tak zdůraznit význam a bohatství rodu sv. Vojtěcha. Rozsah tohoto panství dokládá autor fotografií mapy Slavníkova panství z libické pamětní síně. Jejím však opět neuvádí.

Rozsáhlé panství v souladu s názory Kosmovými se snaží doložit především Rudolf Turek a Rostislav Nový. Základem jejich úvah je předpoklad existence českých kmenů a hlavně východočeských Charvatů, jejichž knížetem měl Slavník být. Přitom existence českých kmenů, zvláště oněch východočeských Charvatů, je velmi problematická.

Reálné stanovisko k rozsahu slavníkovského území zaujímá Petr Charvát a Jiří Sláma. Ti především vycházejí z nálezů slavníkovských mincí i z archeologických poznatků o tom, že značná část Kosmou uváděného slavníkovského území nebyla v 10. století soustavněji osídlena. Na základě těchto předpokladů docházejí zmínění badatelé k závěru, že Slavníkovci ovládali nevelké území na dolní Cidlině a středním Labi vymezené prokazatelně Libicí a Malínem, kde existovala slavníkovská mincovna. Spojování názvů některých míst se jmény Slavníkových synů (Čáslav, Soběslav) a tak je přiřazovat ke Slavníkovské doméně, je podle zmíněných autorů velmi problematické. Opět není uvedeno odkud je převzata tabulka slavníkovských mincí na s. 35.

6. část práce je nazvaná *Praktická část* (s. 36-60) je vlastně nejdůležitější částí práce, která ve vztahu ke studijnímu zaměření autora směřuje k praktickému výstupu pro potřeby libické Pamětní síně – vytvoření 3 D modelu Slavníkovského sídla. Tato část práce nejprve řeší obecněji problémy 3D modelování. Dále se zabývá jednotlivými etapami vytváření modelu s jejich teoretickým doložením s příslušnými tabulkami, postupem vytváření jednotlivých prvků modelu- zdivo, krytina, architektonické detaily, až závěrem je zobrazení podoby vytvářeného 3D modelu (s.59- 60). V každém případě praktická realizace tohoto modelu bude představovat význam atraktivnější libické Slavníkovské pamětní síně.

Závěr (s. 61) je poměrně stručný a zdůrazňuje že historická část chce seznámit s nejnovějšími poznatky z problematiky dějin Slavníkovců, které vznikly v několika posledních desetiletích. Praktická část nejprve seznamuje s problematikou 3D modelování jako určitou teoretickou disciplínou (3D modelování, jeho technika a nástroje skenování fotogrammetrie, 3D tisk , stereoskopie), potom se zabývá využitím těchto metod při přípravě 3D modelu a vlastním vytvářením modelu a problémy s tím spjatými

V závěru práce je nejprve je uveden abecední seznam literatury k historické a praktické části (podle jmen autorů)- s. 62, potom seznam pramenů (jde o 2 položky týkající se spíše literatury o historických pramenech, než pramenů samotných) –s, 63, dále seznam

Internetových zdrojů, týkající se hlavně praktické části, dost nepochopitelně sem je zařazena Kosmova kronika, která ať je užita v jakékoli formě, patří přece jen do kategorie základních historických pramenů (s.63-64), jako zvláštní zdroj je uvedena i expozice libické pamětní síně (s. 64)

Závěr: Za hlavní přínos práce považuji i vzhledem ke studijnímu zaměření autora vypracování podkladů pro zhotovení 3D modelu libického slavníkovského sídla, který může být cenným přínosem pro atraktivitu Pamětní síně. V historické části autor informuje o některých nových poznatcích o Slavníkovcích i jejich libické tragedii. Těmto poznatkům však chybí výraznější soustavnost důležitá pro použití expozice Pamětní síně.

K těmto závěrům přihlížím při návrhu hodnocení

prof. PhDr. František Musil, CSc.

Ústí nad Orlicí 10. 8. 2019